

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Андрусич Ніна Олексівна,
головний редактор видавництва
"Світлич".

Бех Іван Дмитрович, доктор
психол. наук, дійсний член НАПН
України, директор Інституту проб-
лем виховання НАПН України.

Беленька Ганна Володимирівна, доктор пед. наук, професор,
Педагогічний інститут КУ ім. Бориса
Грінченка.

Богуш Алла Михайлівна,
доктор пед. наук, дійсний член
НАПН України, Південноукраїнсь-
кий НПУ ім. К. Д. Ушинського.

Гавриш Наталія Василівна,
доктор пед. наук, професор, ДВНЗ
"ПХДУ імені Григорія Сковороди".

Єфименко Микола Миколайович, доктор пед. наук, профе-
сор, Бердянський ДПУ.

Кононко Олена Леонтівна,
доктор психол. наук, професор,
НДУ ім. Миколи Гоголя.

Ладивір Світлана Олексівна,
канд. психол. наук, Інститут
психології ім. Г. С. Костюка НАПН
України.

Низковська Олена Вікторівна,
наук. співроб., ДНУ "Інститут
модернізації змісту освіти" МОН
України.

Піроженко Тамара Олександрівна, доктор психол. наук, Інсти-
тут психології ім. Г. С. Костюка
НАПН України.

Смольникова Галина Валентинівна, канд. психол. наук, ІППО
КУ ім. Бориса Грінченка.

**Сухомлинська Ольга Васи-
лівна**, доктор пед. наук, дійсний
член НАПН України.

Тарасенко Галина Сергіївна,
доктор пед. наук, професор, Він-
ницький ДПУ ім. М. Коцюбинського.

Зміст

У фокусі: ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

Освітніанські новини

День дошкільця — 2018..... с. 2 обкл.

Актуальні проблеми

Олена МАРТИНЧУК

Інклюзивна освіта: ідея, практика
і суспільна цінність 2

Психологія

Тетяна СКРИПНИК

Як підготувати дітей з аутизмом
до інклюзивної освіти 6

Управління і методична служба

Олена ІВАНЮК, Валентина БОБИР

Організація єдиного інклюзивного
освітнього простору
Досвід Святошинського району
міста Києва 10

Розвиток мовлення

Юлія РІБЦУН

Прудкі пальчики
Дидактична гра для дітей старшої
групи (з типовим розвитком
і з особливими освітніми
потребами) 16

Лосієвник

Олександра ЛИБА

Лепбук за казками
В. Сухомлинського 20

ВКЛАДКА

Примірне положення

про команду психолого-педагогічного
супроводу дитини з особливими освітніми
потребами в закладі загальної середньої
та дошкільної освіти

Різичний розвиток

Наталія ГОРОБЧУК,
Олеся ПИЛЯВЕЦЬ,
Дар'я КОВАЛЬЧУК,
Інна ГЛУЩЕНКО

Sky jumping для дошкільнят 21

Спритні козаки
Комплекс вправ на батутах
для дітей середньої групи 25

Робота з родиною

Тетяна БАЗИЛІВСЬКА,
Оксана GERMANIYUK

"Я розмалюю життя"
Тренінг з використання арт-терапії
для батьків дітей з особливими
освітніми потребами 26

Музика

Ольга БАРАБАШ

Ритм, музика і рух
плекають тіло й дух
Музично-ритмічне виховання
за системою Е. Жака-Далькроза 29
Музично-ритмічні ігри
для дітей середньої групи 30

Свята і розваги

Вікторія ДОВЖЕНКО,
Ірина ДУБРОВІНА

Піжамна вечірка
до дня Святого Миколая
Розвага для дітей різних
вікових груп 32

Дизайн
святкової зали

Осінні барви і дари
на святі дівчоти с. 3 обкл.

..... Фотоконкурс "Наші діти" с. 3 обкл.

На 1-й с. обкладинки: фото надіслала Вікторія Бородавка, ЗДО №85, м. Київ

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Щомісячний науково-методичний журнал
МОН України для педагогів і батьків
№ 10 (926), жовтень 2018

Виходить з 1911/1931 року

Головний редактор **Юлія Журлакова**

Редактори: **Ольга Мельник**,
Тетяна Небесна

Коректор **Ніна Любаченко**

Комп'ютерна верстка **Володимир Васильєв**

Свідцтво про державну реєстрацію засобу масової
інформації: серія KB № 6919 від 31.01.2003

Видруковано у друкарні ТОВ "Літера-Друк",
вул. Озерна, 6, оф. 122, Київ, 04209.

Свідцтво ДК № 3689 від 28.01.2010 р.

Підписано до друку 12.10.2018. Формат 60х84 1/8.

Папір офсетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 3,72.

Умовн. фарб.-відб. 14,88. Обл.-видавн. арк. 5,5.

Наклад індексу 778 (загальний 6505). Зам. 180864.

Відповідальність за зміст рекламних матеріалів
несе рекламодавець

Адреса редакції:

04053, Київ-53, а/с 36.

E-mail: dv@dvsvit.com.ua

Тел.: (044) 486-11-19,

(044) 486-13-32 (т/ф),

(099) 376-35-36

© Видавництво "Світлич", 2018

Забороняється копіювання або інше
відтворення матеріалів журналу

Упровадження інклюзії у практику роботи дитсадків — один з ключових напрямів реформування нашої освітньої системи. Водночас і один з найскладніших.

- Чи готові до інклюзії дошкільні заклади й українське суспільство загалом?
- Які перешкоди нам належить подолати?
- Які здобутки ми вже маємо?

Цим питанням присвячений випуск журналу "Дошкільне виховання" №10. У ньому також зібрано кращі практичні матеріали, які довели свою ефективність у роботі з дітьми — як з типовим розвитком, так і з особливими освітніми потребами.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ідея, практика і суспільна цінність

Олена МАРТИНЧУК,
канд. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри спеціальної психології,
корекційної та інклюзивної освіти,
Інститут людини Київського університету імені Бориса Грінченка

ІНКЛЮЗІЯ — ПОКАЗНИК РІВНЯ СВІДОМОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Наразі в нашій державі відбувається реформування і модернізація освіти. Одним з глобальних чинників цього процесу є цивілізаційні процеси, пов'язані з еволюційним розвитком людства та зміною ставлення суспільства до осіб з особливими освітніми потребами.

Зважаючи на це, реформування освіти в Україні сьогодні пов'язують із задоволенням освітніх потреб, інтересів і реалізацією потенційних можливостей розвитку особистості кожного члена суспільства, зокрема громадян з інвалідністю та особливими потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища.

У світі визнання інклюзії як ключової передумови реалізації права на освіту набуло актуальності впродовж останніх 30 років і було закріплене

в Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю — першому обов'язковому для виконання документі, що репрезентував концепцію якісної інклюзивної освіти.

Комісар Ради Європи з прав людини Нільс Муйжнієкс зазначив:

"Інклюзивну освіту не слід розглядати як утопічний проект. Це досяжна мета, яка має величезний потенціал щодо покращення соціальної згуртованості, міжкультурних відносин і освітніх можливостей усіх дітей".

Катаріна Томашевські, перший спеціальний доповідач ООН з питання про право на освіту, визначила чотири ключові принципи, дотримання яких держава має забезпечити, якщо вона поставила собі за мету ефективно реалізувати право всіх громадян на освіту.

Принципи забезпечення рівних прав на освіту

- 1. Наявність.** Цей принцип накладає на владу обов'язок забезпечення достатньої кількості закладів освіти і педагогів для задоволення потреб усіх дітей.
- 2. Доступність** передбачає забезпечення не-дискримінаційного доступу до освіти для всіх здобувачів.
- 3. Прийнятність** — забезпечення якісної освіти у безпечному середовищі з урахуванням особливостей окремих груп дітей.
- 4. Адаптивність** передбачає створення системи освіти, яка може адаптуватися до потреб усіх дітей, зокрема з особливими освітніми потребами.

Одним із ключових компонентів успішного впровадження інклюзії визначено наявність професіоналів, здатних задовольнити потреби всіх вихованців у інклюзивному освітньому середовищі.

ЧИ ГОТОВІ УКРАЇНЦІ ДО ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ?

Комплексне дослідження Європейської дослідницької асоціації ERA "Інклюзивна освіта в Україні: здобутки, проблеми та перспективи", проведене серед українського населення та педагогів інклюзивних закладів освіти протягом 2011–2012 рр., засвідчило **загалом схвальне ставлення суспільства до ідеї навчання дітей з особливими освітніми потребами разом з їхніми однолітками**, що характеризуються нормативним рівнем розвитку. Зокрема, 70% опитаних висловились на підтримку ідеї інклюзивної освіти; 21% навіть скористались би цією нагодою, щоб налаштувати свою дитину на допомогу таким дітям у навчанні та житті; 76% впевнені, що впровадження інклюзивної освіти допоможе формуванню толерантності у суспільстві.

Однак гіпотетичне уявлення й позитивне сприйняття людьми змін, які принесе впровадження інклюзії, пов'язане насамперед з тим, що вони висловлювались, не маючи досвіду реальної інклюзії. Цим досвідом у згаданому дослідженні ділилися педагоги експериментальних інклюзивних закладів освіти, які серед головних проблем визначили додаткове психологічне навантаження, брак спеціальних знань і досвіду, а також методичних матеріалів.

Отже, **найскладнішими і найважливішими виявились проблеми, пов'язані з самими педагогами**. Водночас досвід пілотних шкіл і закладів дошкільної освіти доводить, що педагоги й адміністрація спроможні подолати всі внутрішні бар'єри, якщо їм буде забезпечено науково обґрунтовану психологічну і методичну підтримку.

ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНІ ЦЕНТРИ

З метою розв'язання цієї проблеми в Україні створюється система інклюзивно-ресурсних центрів — установ нового типу, що мають на меті забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, зокрема у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, шляхом проведення комплексного психолого-педагогічного оцінювання розвитку дітей, надання психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу.

Одне з основних завдань інклюзивно-ресурсних центрів — **надання підтримки педагогам**:

- участь педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру в командах психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами у закладах загальної середньої та дошкільної освіти;
- консультування та взаємодія з педагогами з питань організації інклюзивного навчання;
- надання педагогічним працівникам, батькам або законним представникам дітей з особливими освітніми потребами методичної допомоги в організації психолого-педагогічної та корекційно-розвивальної роботи.

НОРМАТИВНЕ ПІДґРУНТЯ

Поширення процесу інтеграції у вітчизняному контексті зумовлено тим, що **Україна ратифікувала міжнародні документи** в галузі прав дитини та осіб з інвалідністю:

- Конвенцію ООН про права дитини від 20.11.1989 ратифіковано Постановою ВР № 789–XII від 27.02.91;
- Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 ратифіковано Законом України № 1767–VI від 16.12.2009.

До законодавчо-нормативної бази з дошкільної та загальної середньої освіти **внесено зміни**, які забезпечують право дітей з особливими потребами, зокрема з інвалідністю, на отримання освітніх послуг в умовах інклюзії.

• Вперше на законодавчому рівні **визначено поняття** "інклюзивне навчання", "особа з особливими освітніми потребами", "індивідуальна програма розвитку", "інклюзивне освітнє середовище" (Закон України від 23.05.2017 "Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг").

• 2017р. український уряд уперше **виділив субвенцію** (цільова дотація з державного бюджету) на інклюзивну освіту в розмірі 209,4 млн грн, а в держбюджеті на 2018р. закладено понад 500 млн грн субвенції (Постанова Кабінету Міністрів

Україні від 14.02.2017 № 88 "Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами").

- ♦ Створено нову службу комплексної підтримки та супроводу дітей з особливими освітніми потребами — **інклюзивно-ресурсні центри** — шляхом реорганізації психолого-медико-педагогічних консультацій (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 545 "Положення про інклюзивно-ресурсний центр").

- ♦ Встановлено **доплату в розмірі до 20%** для педагогічних працівників, які працюють в інклюзивних класах чи групах, що поширюється на заклади дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2018 № 72 "Про внесення змін у додаток до Постанови Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1096 «Про встановлення розміру доплати за окремі види педагогічної діяльності»").

- ♦ Україна долучилася до **сучасних міжнародних стандартів**, здійснивши перехід від Міжнародної класифікації хвороб до Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23.05.2018 № 981 "Про затвердження перекладу Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я та Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків").

- ♦ Визначено основні принципи, завдання та функції, а також порядок організації діяльності **команди психолого-педагогічного супроводу** дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти (наказ МОН України від 08.06.2018 № 609 "Про затвердження Примірної постанови про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти").

Починаючи з 2016/2017 н.р. МОН України збирає статистичні відомості та здійснює статистичне дослідження отриманих даних щодо навчання учнів з особливими освітніми потребами у спеціальних та інклюзивних класах за видами порушень (доти з цього питання була наявна тільки оперативна інформація).

Статистичні дані щодо кількості дітей (з інтелектуальними порушеннями, сліпих, зі зниженим зором, глухих, зі зниженим слухом, з порушеннями опорно-рухового апарату, тяжкими порушеннями мовлення, труднощами у навчанні, зі складними порушеннями розвитку, розладами аутистичного спектра, із синдромом Дауна) у спеціальних та інклюзивних закладах за 2016/2017 і 2017/2018 навчальні роки свідчать, що кількість таких дітей зросла у 2017/2018 н.р. на

Садочок наш, немов родина —
Міцна, щаслива і єдина.

(Фото ЗДО № 469, м. Київ)

71,1% в інклюзивних класах та на 4,7% — у спеціальних порівняно з 2016/2017 н.р.

Підтримка інклюзивної освіти здійснюється також Мариною Порошенко і Благодійним фондом Порошенка у межах соціальної програми "Інклюзивна освіта — рівень свідомості нації".

Отже, системні дії МОН України, органів державного управління уможливають поступальний розвиток інклюзивної освіти в Україні та все ширше залучення дітей з інвалідністю та особливими освітніми потребами до загальноосвітнього простору.

НАЯВНІ ПРОБЛЕМИ

В Україні, як і в інших країнах пострадянського простору, практичне впровадження інклюзії в систему закладів дошкільної та загальної середньої освіти відбувається досить непросто, що пов'язано з наявністю певних бар'єрів. Серед проблем, визначених в аналітичних матеріалах МОН України та громадських організацій, викремимо такі.

- ♦ **Відсутність системної співпраці** центральних і місцевих органів виконавчої влади, громадських організацій у питаннях медичного, психолого-педагогічного та соціального супроводу дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з інвалідністю, починаючи з раннього віку.

- ♦ **Відсутність єдиної державної політики** щодо педагогічного, медичного та соціального

супроводу осіб з інвалідністю впродовж усього життя, зокрема й щодо впровадження інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, серед них з інвалідністю.

- ♦ **Відсутність системного бачення** проблем запровадження інклюзивної освіти та шляхів їх розв'язання у різних освітніх структурах.

- ♦ **Недостатня підготовленість** (дидактична, психологічна, особистісна) педагогів масової освіти до участі в інклюзивних процесах.

- ♦ **Відсутність відповідного середовища**, адаптованого для навчання дітей з особливими потребами, недотримання норм щодо архітектурної доступності закладів освіти.

- ♦ **Недостатнє фінансування** інклюзивної освіти (попри запровадження освітньої субвенції на інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами), наслідком чого є незадовільне матеріально-технічне, навчально-методичне та кадрове забезпечення освітніх закладів: відсутність адаптованих навчальних програм, методик та обладнання, недостатня кількість спеціально підготовлених фахівців для роботи з учнями, які мають особливі освітні потреби.

Попри окреслені труднощі та бар'єри, всі керівники закладів освіти і педагоги мають усвідомлювати: успіх упровадження інклюзії багато в чому залежить особисто від них, від рівня їхньої компетентності.

Ця професійна компетентність являє собою динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей, що визначає здатність фахівця до успішної професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища.

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ

Розвиток соціальної моделі ставлення суспільства до осіб з інвалідністю та особливими освітніми потребами, запровадження соціально-інклюзивної моделі в освіті, утвердження сучасних міжнародних підходів до розуміння навчання впродовж життя зумовлюють потребу у відповідності педагога дошкільної освіти запитам сучасного суспільства.

Здійснений нами аналіз досліджень з вивчення компетентностей, необхідних педагогам для роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища, засвідчив значний інтерес європейського наукового співтовариства до цієї проблеми.

Найбільш ґрунтовним і репрезентативним є дослідження основних компетентностей педагогів, потрібних для забезпечення інклюзії в закладах освіти XXI століття, проведене Європейською

агенцією з питань спеціальної та інклюзивної освіти у рамках проекту "Навчання учителів для інклюзії" (2009–2012 рр.). Одним з результатів проекту є профіль педагогів інклюзивної освіти, у розробленні якого взяли участь 55 експертів з 25 країн Євросоюзу та 400 представників від інших зацікавлених сторін.

Компетентності педагога інклюзивної освіти

1. Повага до різноманіття дітей, що розглядається як ресурс і актив освіти. В основі цієї компетентності лежить сформоване глибоке переконання, що всі діти мають право бути залученими до інклюзивних груп/класів і що це корисно як для самих дітей, так і для суспільства загалом; усвідомлення цінності різноманіття особистостей як однієї з основних умов забезпечення прогресу в розвитку дітей.

2. Підтримка всіх дітей — сприяння їхньому академічному, соціальному та емоційному розвитку; великі очікування щодо досягнень кожного; володіння вмінням добирати і застосовувати методи, засоби та прийоми роботи для задоволення різних особливих потреб дітей.

3. Спільна робота. Командна робота і партнерство передбачають знання педагогом стратегій командної роботи, технологій спільного з фахівцями і батьками прийняття рішень стосовно процесу навчання, виховання і розвитку дитини; встановлення ефективних партнерських стосунків з родинами.

4. Постійний особистісний і професійний розвиток — компетентність, без якої неможливо уявити успішного сучасного педагога. Він, по-перше, передбачає навчання впродовж усієї професійної діяльності, по-друге, акцентує увагу на тому, що педагоги несуть відповідальність за своє навчання.

Отже, інклюзивна освіта як соціальний та освітній феномен стає невід'ємним складником освітнього простору України. Особливість системи інклюзивної освіти полягає в тому, що вона, на відміну від масової (яка існувала з найдавніших часів) і спеціальної (що виникла на певному етапі розвитку суспільства), зародилася в останні десятиліття XX століття, коли демократичні зміни у суспільстві зумовили необхідність забезпечення основних прав і свобод, зокрема права на освіту, для всіх дітей, в тому числі з особливими освітніми потребами.

Інклюзивна освіта стала відповіддю на цивілізаційний виклик суспільству — необхідність стати кращим, толерантнішим. ■